

לתלמידי היקרים

ברכת ה' עליכם

וה' עמכם

מחשבות בצל הקורונה

מגפת הקורונה הביאה את העולם כולו להאצה משמעותית של תהליכי חשיבה ופיתוח שונים בתחום הטכנולוגי והרפואי. אומרים שהמציאות שנכפתה עלינו גרמה לאנושות, ובעיקר לאנשי הפיתוח להגיע להישגים שבימים כתיקונן היו אורכים שנים.

יכולת הפיתוח הגבוהה נובעת מריכוז נכון ומושכל בכל הידע שנצבר באנושות עד היום (לדוגמה, בתחום הרפואי) ושימוש בו כדי לעלות לשלב הבא. הגאונות היא לא לראות איך משתמשים בידע הרפואי הקיים היום אלא לנסות להשיג ידע חדש. כמעט הייתי אומר באופן פרדוקסאלי (ואולי לא): לנסות בעזרת הנתונים הקיימים להגיע לנתונים חדשים ולא רק להסקת מסקנות. לזה אני קורא "גאונות", ובהקשר המדובר, הגאונים הם אלו שמציעים את העולם קדימה.

וכאן אני מבקש לשתף אתכם באשר על ליבי.

גם עולם התורה, שאנו כל-כך מעריכים, אוהבים ומוקירים צריך לשנס מתניו ולהמשיך לצעוד קדימה ביתר שאת. דומה כי גם הגאונים של עולם התורה צריכים להוסיף חייל בפיתוח חשיבה מתקדמת ויצירתית, ולחדש נתונים – בחינות מחודשות בעבודת ה'.

לצורך משל, אעלה על נס את תנועת החסידות שהצמיחה דפוסי חשיבה ותפיסות מחודשות בעולם התורה והציעה את המושג "עבודת ה'" קדימה בכמה שנות אור. עצם ההתנגדות העזה כלפיה, בעיקר בראשית דרכה, היא עדות לעוצמת החידוש שבה.

אחת השאלות המרכזיות שמטרידות אותי, ושגם בגינה אני כותב לכם את המכתב היא ה**נבואה**. אולי המילה "נבואה" נשמעת קצת יומרנית ומפחידה ומי שמונחים כמו "גילוי שכינה" או "הופעת רוח הקודש" עושים לו נחת, שירשה לעצמו לשחק במונחים. העיקרון הוא אחד: עולם התורה מחכה לנבואה שתגיע מלמעלה ואולי מלמעלה מחכים שאנו נגדל, נתפתח ונצמח מתוכנו ונגיע למעלת הנבואה. הקב"ה לא מתגלה אלינו כביציאת מצריים ומעמד הר סיני אולי משום שהתגלות זו תשאיר אותנו קטנים. מושגי האמונה שלנו לא יתפתחו יותר ואף עלולים לחזור ולהיות אליליים. אם לא נגדל מתוכנו, מתוך גדלות הדעת והמחשבה היונקת מקדושת הנשמה אשר בתוכנו, נישאר קטנים, פחדנים ומוגי לב באמונתנו אף אם תהיה מוכוונת כלפי שמיים.

מגפת הקורונה סגרה את בתי המדרש (תורה), בתי הכנסת (תפילה), ואפילו את המקוואות (טהרה) ואנו יודעים שחסימת חיות במקום אחד מובילה לצמיחה במקום חדש. כשגודעים ענף של עץ הוא יצמיח ענף חדש במקום אחר. ברוך ה' כאן לא נגדע שום ענף אבל ניתנה לנו הזדמנות לעלות קומה ולברר את דרכנו בעבודת ה'. להצמיח ענף חדש.

ידועים הדברים שיהודי של בית ראשון היה חי בזרימה רוחנית שונה לגמרי מיהודי של בית שני ובוודאי מהיהודי בגלות. התפתחות התורה שבעל-פה וכתיבתה, התקנות, הסייגים והגזרות, שינו מקצה לקצה את אופיו וצביונו של העם היהודי, הבית יהודי, והאיש היהודי. המעבר לגלות השפיע כל-כך בעוצמה על הצביון

של הנ"ל עד שקשה לדעת את חייו של היהודי הראשון. ירדת התורה לפרטים, דקדוקי תורה ודקדוקי מצוות, כמו גם התפרטות תחומי המחשבה והתעסקות בהם (עד כדי חקירות מחשבתיות בענייני עולם הבא ותחיית המתים) הצילו את עמנו הגולה משמד, נתנו לנו עוגן לאחוז בו בעת סילוק השכינה, אך גם סיבבו את העיקר ובלבלו את היוצרות. בינות לעצים איננו שמים לב ליער. משהו קרה לנו. שכחנו את המהות. שכחנו את הכלל שאותו באו הפרטים לשמר. למותר לציין שכל פרט מדקדוקי המצוות, מן החמורים שבדיני התורה מדאורייתא או מדרבן ועד אחרון המנהגים הקלים הם כולם מבחינתו דבר ה' שלא נזוז מהם אף כמלא נימה. אלא שצריך לצקת לתוכם את הרוח גדולה הראויה להם.

אדם יכול לשבת בליל הסדר ולהיות עסוק כל כולו בשיעורי כזית מצה ורביעית יין, הלכות הסבה ואופן בליעת המרור, לקרוא הגדה בלא הפסק, ולשכוח להאיר לבניו את אור ה' שהופיע עלינו בצאתנו ממצרים. לשכוח את "והגדת לבנך", את היציאה ל"אביב של העולם כולו".

אפשר ללמוד את כל הלכות תפילה, לדייק בזמן, לדייק במניין ובנוסח, ולשכוח להתפלל.

אפשר ללמוד תורה כל היום ולפלפל בה, ולשכוח להיות קשורים לה'. לשכוח להיות עבד ה'.

אשרינו שיש לנו כל-כך הרבה מצוות ופרטי מצוות. זה מה ששמר עלינו בגלות וזה מה ששומר עלינו עד היום אבל נראה שצריך ביחד עם זה לעלות קומה. להתחיל לשדך ל"מכניקה" (סליחה על הביטוי) ההלכתית גם את שיעור הקומה. לא להיות רק עבדים לחוקי ה"דת" אלא להיות גם עבדי ה', בנים לה' ורעייה נאמנה לה' הפועלים את רצון ה' מתוך כל חוקי ופרטי צווי התורה וחז"ל כולם!

במציאות הקיימת היום נדמה שכדי להיות יהודי "מוצלח" צריך ללמוד תורה מבוקר עד ליל ולהחמיר בדקדוקי מצוות. נראה שכך אנו מחנכים: לימודים, הספקים ופעולות מעשיות. את ה"לב" אנו לא מודדים וגם כשמדברים על כך זה נשמע מס שפתיים.

לא לחנם אמר רבי עקיבא ש"ואהבת לרעך כמוך" זה כלל גדול בתורה. יש כאן עקרון רוחני שכולל את התורה. וכפי שמובא עוד קודם לכן אצל הלל שאמר לגוי שבקש להתגייר על-מנת ללמוד את כל התורה על רגל אחת: "דעלך סני לחברך לא תעביד [מה שעליך שנוא אל תעשה לחברך] זו היא כל התורה כולה, ואידך [והשאר] פירושה הוא זיל גמור [לך ולמד]". הבה נקשיב לתפיסת עולם של עקרון רוחני משמעותי שפרטי מצוות התורה באות ליישם אותו. הוא המשמעותי, ואידך, פירושה הוא!

ניסיתי לחשוב על כמה נקודות מוזנחות בפועל בעולם התורה. מוזנחות לא בגלל שהם לא חשובות ולא מדברים עליהם אלא שלא מוסרים עליהם נפש, לא רואים בהם את העיקר. חכמים מדברים עליהם המון אבל עולם התורה מתעסק בהם מעט (כצווחתו של הרמח"ל במסילה). ואולי זה גם מה שגורם לרבים מאתנו שמצאו את שליחותם בתיקון עולם בכל ענייני היישוב ולא בין כותלי בית המדרש מרגישים קצת דחויים או לפחות שוליים בעולם הרוח. כשהמצוות ופרטיהם מאבדות את משמעותן אין המכניקה של תפילות או שיעור תורה יומי (ולפעמים אפילו לימוד יום שלם בכולל) יכולים להאיר את הנשמה הגדולה של כל אחד מאיתנו, וודאי לא את נשמת האומה בכללה.

אז, כאמור, ה' כיבה לנו את האור בחוץ, סגר את בתי הכנסיות והמדרשות, ואילץ אותנו להצמיח ענפים מבפנים, אולי נכון יותר לומר "להצמיח שוב את השורשים", לפתח את האישיות, לצמוח באמת – לגדול!

פיתחו תנ"ך, צאו וראו במה נשתבחו ואופיינו גדולי האומה. ראו את התנאים הקדושים, משום מה זכו לרוח הקודש?

והרי הנקודות שחשבתי עליהם.

וחשוב לי מאוד להדגיש שאת הדברים אני כותב קודם כל לעצמי (ממש כך) ורק משתף אתכם.

- **עבודת המידות – בעיקר גאווה, כעס, קינאה וחסד.**

כאמר, אמר רבי עקיבא: "ואהבת לרעך כמוך" – זה כלל גדול בתורה. ראו כמה מעט עמל ועבודה אנו משקיעים במה שאבותינו הצטיינו דווקא בו. משה רבינו, אב לכל הנביאים, שיבחו הכתוב דווקא בענווה וחז"ל הוסיפו את החסד והרחמים בהיותו רועה צאן. המשיכו לחפש ותמצאו שבגדולי האומה, הנביאים והחכמים אנו פוגשים את שבח המידות. בואו נשקיע בזה כל היום וכל יום זה לא דורש בית כנסת וגם לא בית מדרש. זה בנו, בבית, בזוגיות, בילדים, בחברים, בעבודה, בצבא, בחיים (וגם בבית כנסת ובית מדרש).

- **צניעות – חיצונית ופנימית.**

ראו כמה התרחקנו ממידת הצניעות האמיתית. אנו שטופים בתרבות של החצנה והבלטה. שכחנו את הצניעות כערך. גם כבני תורה אנו עסוקים הרבה בלמדוד את אורך הבגדים, לתת גדרים ופרטים ולשכוח להיות צנועים. יכולה אשה לפתוח ספר הלכה ולדייק בפרטי הפרטים עד המילימטר אבל בסוף, גבירתי היקרה, תעזבי רגע (רק לרגע זה) את הספר ואת הרבנים, תעמדי מול המראה, ותעני לעצמך (ולעצמך בלבד!): "אני צנועה?". תבחני את עצמך בלי ספרים ורבנים: את מושכת תשומת לב? נראה לי שתשובה כנה לשאלות אלו מקיפה 99% מהפרטים. ההלכות באות לעזור לנו להיות צנועים ולא להגדיר לנו "מיהו הצנוע".

תעמוד מול המראה. תראה מה את לובש. איזה צבעים? איזה מותגים? ותענה לעצמך: "זה כדי לבלוט? זה כדי למשוך? זה כדי שיראו וישימו לב?", ורק אתה יודע! וזו צניעות. ואנחנו מבינים את משמעותה לבד. בלי ספרים.

עכשיו ניקח את הספר ונראה מה פספסנו (ונאה לי שזה לא יהיה הרבה)

ויש עוד הבט לצניעות בחיינו: ההסתפקות במועט. האם תמיד אני חייב שיהיה לי הכי חדש, הכי גדול, הכי יפה, הכי... גם בלי קשר לשאלה האם אנשים רואים אותנו או לא. זה עניין בנפש. חינוך פנימי. קניית הרגלים נכונים. וגם זה לא דורש בית כנסת וגם לא בית מדרש. זה בבית, בעבודה, בצבא, בחיים, כל יום – כל היום.

- **דיבור – תוכן ואופן.**

ועוד דבר שהולך איתנו כל היום. כמה הקפידו חז"ל על לשון נקייה. אפילו התורה שינתה בכמה מקומות בשל כך. האם אנו משקיעים אנרגיות משמעותית בלתקן את מה שאנו מוציאים מפינו. יכול אדם ללמוד את כל ספר שמירת הלשון. לדייק בפרטי ההלכה ולזכור את כל הכללים ועדיין להוציא מפיו להבות אש (עם "הכשר"). שכחנו את ה"כללים". את העיקר. את השורש. אם פשוט נחשוב שבמקום שאין הכרח לכך (ונהיה אמתיים עם עצמנו) לא לדבר דיבורים רעים, לא על אחרים, לא על העולם, ואפילו לא על עצמנו! נשתדל לדבר טוב וחיובי ונתאמץ על העניין הזה, נראה לי שנכסה לבד 99% מהלכות לשון הרע ורכילות ועוד נוסיף הרבה טוב לעולם מעבר לכך. כלל פשוט – לא לדבר רע!

אך מעבר לתוכן ישנה גם צורה. אופן דיבור. דיבור מכבד, לא ציני ולא פוגעני, דבור בנחת, דיבור שיוצר מוטיבציה חיובית להקשיב ולא דיבור שכופה הקשבה. פשוט להתחיל לשים לכך לב. רבות דיברו חכמים בשבח הדיבור בנחת.

וגם זה לא דורש בית כנסת וגם לא בית מדרש. זה בבית, בעבודה, בצבא, בחיים כל יום – כל היום.

• תפילה

המון נכתב ודובר על תפילה. גם כאן דומה שמרוב התעסקות עם הפרטים: הזמנים, המניינים, הנוסחאות, והדיוקים (שוודאי נצרכים) שכחנו שאנו רוצים גם להתפלל. אנו רוצים קשר עם הקב"ה. אנו רוצים לדבר איתו, לספר לו, לשאול אותו, ללבן איתו, לצעוק אליו ואולי לפעמים לצעוק עליו, לפרוק עליו את הכעסים שמצטברים. יש לנו במה בדיוק לכך. זה לא שיח אילם! באו ננסה להקשיב עמוק עמוק בתוך הלב. באו נוציא את בתפילה מהלב כדי שיתפנה מקום לדיבור והמענה האלוקי להיכנס ללב. נצא קצת מעצמינו. נחיה קצת "רוח" ולא רק "חומר". זה הכלל והוא העיקר. הוא עצום ככל שהוא יותר טבעי ופשוט. אחר כך יבואו הזמנים, המניינים, הגדרים, הנוסחאות, והדיוקים לעזור לנו לבנות כלים לתפילה אבל בשום אופן שלא נתבלבל. בל נשכח להתפלל! וזו עבודה שכל אחד מאיתנו צריך לעשות ללא קשר לתחומי העיסוק והעניין שלנו. כל ילד (וגם אם כבר הזקין...) רוצה (וצריך) אבא! (ואפילו אם הוא לא חסיד ברסלב).

• טהרה – בגוף ובמחשבה.

המחשבות שלנו מלוות אותנו לכל מקום. אין לנו חירות מלחשוב אבל יש לנו שליטה על מה לחשוב. את תכני החשיבה ש"נדחוף" קדימה למודע – בהם ראשנו יעסוק. זה וודאי קשור לעיסוק היומי שלנו, לטרדות שלנו, למה שאנו רואים ושומעים במהלך היום ובתרבות הפנאי. מאוד קשור לאנשים שאיתם אנו באים במגע ותכני וערכי החשיבה שלהם. אנו צריכים להתחיל לעבוד על העניין הזה בכל הכוח. זה לא מובן מאליו. זה לא יסתדר לבד בלי מאמץ. לא מספיק להכיר בחשיבות של טוהר המחשבה אלא צריך להתאמץ לשנות את סדרי החשיבה וערכי החשיבה שלנו גם אם צריך לפעול גם בכל הפרמטרים שמניתי לעיל. זו עבודה קשה אבל זה עמל מוכרח. כל הזמן ובכל מקום. זו עבודה של היהודי באשר הוא ובעיקר מחוץ לבית כנסת ובית מדרש. עלינו להתאמץ להיות עסוקים במחשבות של תורה, קדושה ויראת שמיים טהורה.

ויש עוד בחינה של טהרה שקצת התרחקה מאיתנו (או אנו ממנה) בגלות, ואולי גם אליה אנחנו צריכים לחתור עד כמה שניתן: טהרת הגוף. שרידים מועטים נשארו לנו בגלות מתקופות האור הלאומי שלנו: נטילת ידיים, טבילת נדה וטהרת הברית. כמובן שעליהם צריך להקפיד. אך נראה שזה לא מספיק. אם אנו רוצים להתחיל לחיות חיים של התגלות אור ה', הופעת אור שכינה ובעזרת ה' גם נבואה, צריך להוסיף בטהרת הגוף. להקפיד לפחות על טבילת עזרא (כשהקורונה תתיר לנו). ליטול ידיים לתורה ולתפילה. ליטול ידיים ביציאה משירותים. ובכלל להימנע מהימצאות במקומות שבהם אנו חשים שרוח טומאה שרויה בהם. בעניין זה, רגישותה של נשמת אלוקים שבקרבו תסייע רבות לכל דורש טהרה באמת. קורונה עובר ב"מגע", טומאה גם ב"אהל"! ודי לחכימא. (ועל המחשבות כבר דיברנו...)

עניין זה, שאיננו מורגלים בו לגמרי, צריך חיזוק יותר מהאחרים. בואו נשקיע בזה כל היום וכל יום. נצא מטומאה לטהרה בגופינו, בביתנו ובכל תנועות חיינו.

• גבורה ומסירות נפש.

כאן אני רוצה לכלול את כל האמור לעיל. הרי את כל האמור לעיל אנו כבר מכירים ויודעים. אין בכך חידוש. אלא שיש! החידוש העיקרי הוא שהגיע הזמן שנהיה גיבורים. שנתאמץ על כך! נלחם על כך! נמסור את הנפש על להיות אנשים יותר גדולים! יותר טובים! יותר עובדי ה' מאשר עבדים שממלאים פקודות ללא משמעות ותוכן. למסור נפש על בניין עולם יפה יותר ותיקון עולם מהשורש הכי פנימי ואמיתי ולא רק קוסמטי וחיצוני.

מכל האמור לעיל מתפרטים המון דקדוקים ופרטים שכתובים בספרים. נעיין בהם נלמד אותם אבל מעל הכל וראשית לכל – נחייה אותם! נרצה אותם!

טוב חברים. אולי הדברים קצת ארוכים ולא לגמרי מסודרים אבל הם יוצאים מהלב. אלו הנקודות שעליהם חשבתי. **זו לא שיחת מוסר אלא שינוי ערכים!** מי שקרא כאן דברי מוסר לא הבין כלום!!!! שיתחיל לקרוא מהתחלה. יש כאן קריאה להצמחה של עולם התורה משורש עליון יותר. יש כאן קריאה לשינוי מיקוד. מערכת ערכים ניכרת בסדרי החינוך ותכני הלימוד במוסדות, בכמה זמן ותוקף מושקע בכל דבר, בשינוי המבנה החברתי – את מי אנו מעריכים ואת מי לא, במודלים שלנו לחיקוי ואת מי אנו מעריצים, האם את בעלי ההון או הלמדנים המפולפלים או את בעלי שיעור הקומה שסיגלו לעצמם ערכי וסדרי חיים כנ"ל – אנשים גדולים!

ובחזרה לדברים שבהם פתחתי. זו רק דוגמה. אלו רק כמה מחשבות שחשבתי עליהם. אבל זה לא מספיק. עולם חיי התורה (בכוונה לא כתבתי "עולם התורה") צריך את הגאונים שישבו ויחשבו מה מעכב את הופעת השכינה ואת הנבואה מלחול. כמו שאיננו יושבים בחיבוק ידיים ומחכים לגאולה שתופיע פתאום. כמו שאנו פועלים רבות לתחיית האומה בארצנו הקדושה בכל מישורי החיים. כך הגיע הזמן בקשר לנבואה והשכינה.

ולמי שלא נשבר עד עכשיו מלקרוא את מה שכתבתי אני קורא להרים את הכפפה. להקים ציוותי חשיבה שינביעו נתונים חדשים מתוך ובעזרת נתוני העבר (התורניים, השכליים, ההיסטוריים, החברתיים, הפוליטיים, הכלכליים וכל מה ששכחתי), וימצאו איך למנף את האוצר הרוחני והתורני ששרד את כל שנות חיי אומתנו עלי אדמות לקומה חדשה כ"גמד על גבי ענק".

"הַשְּׁלִיכוּ מֵעַלְיֶיכֶם אֶת כָּל פְּשִׁיעֵיכֶם אֲשֶׁר פְּשַׁעְתֶּם בְּסִי וַעֲשׂוּ לְכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה וְלִמָּה תִּמְתּוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל"
(יחזקאל יח, לא)

"וְנָתַתִּי לְכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֲתָן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסַּרְתִּי אֶת לֵב הָאֲבֹן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לְכֶם לֵב בָּשָׂר"
(יחזקאל לו, כו)

בציפייה להופעת שכינה

וגילוי הנבואה

אוהבכם ומוקירכם

ישי קרמר